

Likumprojekta
“Grozījumi Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales ģerboņu likumā”
anotācija

1. Kādēļ likums ir vajadzīgs

I

Saeima 2021. gada 16. jūnijā pieņēma Latviešu vēsturisko zemju likumu, kas stājas spēkā 2021. gada 1. jūlijā.

Latviešu vēsturisko zemju likums atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) ievadā noteiktajam vienādo terminoloģiju Vidzemes, Latgales, Kurzemes, Zemgales un Sēlijas apzīmēšanai. Līdz šim Vidzeme, Latgale, Kurzeme, Zemgale un Sēlija apzīmētas kā Latvijas apgabali, vēsturiski etnogrāfiskie apgabali, kultūrvēsturiskie apgabali un kultūrvēsturiskie apgabali (*sk. likumprojekta “Latviešu vēsturisko zemju likums” anotācijas I sadaļas 11. punktu*).

Atbilstoši Satversmes ievadam un Latviešu vēsturisko zemju likumam turpmāk Vidzeme, Latgale, Kurzeme, Zemgale un Sēlija apzīmējamās kā latviešu vēsturiskās zemes (*sk. Latviešu vēsturisko zemju likuma 2. un 3. pantu*).

Latviešu vēsturisko zemju likuma spēkā stāšanās prasa terminoloģiski salāgot citus tiesību aktus ar šo likumu. Tas attiecas arī uz Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales ģerboņu likumu, kas nosaka četru latviešu vēsturisko zemju ģerboņus (*sk. Valsts prezidenta Egila Levita 2021. gada 28. janvāra paziņojuma Nr. 1 “Par priekšlikumiem likumprojekta “Latviešu vēsturisko zemju likums” otrajam lasījumam” XI un XLIII sadaļu*).

Ar šo likumprojektu veikti nepieciešamie terminoloģiskie salāgojumi Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales ģerboņu likumā, visupirms jau mainot likuma nosaukumu, kā arī izsakot jaunā redakcijā tā 1. pantu. Tādā veidā Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales ģerboņu likumā tiktu ieviests jēdziens “latviešu vēsturiskā zeme”, terminoloģiski saskaņojot šo likumu ar Satversmes ievadu un Latviešu vēsturisko zemju likumu.

Tāpat likumprojektā ietverts priekšlikums pārejas noteikumos paredzēt arī papildus terminu salāgojumu, proti, ja citos tiesību aktos ir lietots termins “kultūrvēsturiskais apgabals”, tad tas interpretējams atbilstoši Satversmes ievadam un Latviešu vēsturisko zemju likumam kā termins “latviešu vēsturiskā zeme”.

II

Latviešu vēsturisko zemju likums līdzās Vidzemei, Latgalei, Kurzemei un Zemgalei kā atsevišķu latviešu vēsturisko zemi izdala Sēliju (*sk. Latviešu vēsturisko zemju likuma 2. pantu un pielikumus*).

Ar Latviešu vēsturisko zemju likumu ir pabeigta Sēlijas kā atsevišķas latviešu vēsturiskās zemes izdalīšana un noformēšana, atzīstot tās līdzvērtību citām latviešu vēsturiskajām zemēm – Vidzemei, Latgalei, Kurzemei un Zemgalei (*plašāk sk. arī: Stradiņš J. Sēļu gads un Sēlijas problēmas Latvijas kultūrvēsturē. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis, A daļa, 50.sējums, 1996, Nr.4/5, 71.-74.lpp.; Stradiņš J. Sēlija un tās reģionālās identitātes meklējumi. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis, A daļa, 64.sējums, 2010, Nr.5/6, 20.-43.lpp.*).

Sēlijas kā atsevišķas latviešu vēsturiskās zemes noteikšana Latviešu vēsturisko zemju likumā, konkretizējot Satversmes ievadā minēto, prasa arī tās ģerboņa noteikšanu likumdošanas ceļā. Šajā likumprojektā ietverts Sēlijas ģerbonis, tā heraldiskais apraksts, attēls un kontūrzīmējums.

Valsts Heraldikas komisija, respektējot Latvijas heraldiskās tradīcijas un Sēlijas identitāti un kultūrvēsturisko vidi, kā arī konsultējoties ar Sēlijas vietējām kopienām, pašvaldībām un sabiedriskajām organizācijām, ir apstiprinājusi Sēlijas ģerboni, par kuru tagad likumdošanas ceļā jālemj Saeimai (*sk. Valsts Heraldikas komisijas atzinumu "Par latviešu vēsturiskās zemes Sēlijas ģerboni"*).

III

Likumprojekts, atbilstoši Valsts Heraldikas komisijas lemtajam, iesaka noteikt, ka Sēlijas ģerboņa heraldiskais apraksts ir "sarkanā laukā pretēji pagriezts ejošs sudraba staltbriedis".

Atbilstoši vēsturiskajai pieredzei un vairāk nekā trīsdesmit gados pēc Latvijas valsts neatkarības atgūšanas izstrādātajai un īstenotajai Latvijas valsts komunālās heraldikas sistēmai, heraldikas kā vēstures zinātnes apakšnozares likumībām un Eiropas heraldikas tradīcijām, Valsts Heraldikas komisija ir formulējusi četrus pamatprincipus, pēc kuriem tika vērtēts jaunveidojamais un apstiprināmais Sēlijas vēsturiskās zemes ģerbonis.

Šie pamatprincipi ir šādi:

- 1) oriģinalitāte un atpazīstamība (netiek izmantoti jau pastāvošie apgabalu simboli, kas varētu Sēliju nepamatoti asociatīvi saistīt ar citu teritoriju, juridisku vai fizisku personu);
- 2) pārmantojamības princips (iespēju robežās tiek ņemta vērā vēsturiskā simbolika, kas, tieši vai pastarpināti saistāma ar konkrēto teritoriju, simbolikas pamatojums rodams vēstures avotos);

- 3) savietojamības princips (Sēlijas ģerbonim jāiekļaujas jau četrus esošo latviešu vēsturisko zemju ģerboņu sistēmā: respektējot kopējo stilistiku un veidolu, jāizvairās no vairoga laukuma sadrumstalotības ar sīkdetaļām, nelielām figūrām);
- 4) atbilstība heraldikas kā zinātnes likumbām un tradīcijām (*sk. Valsts Heraldikas komisijas atzinumu "Par latviešu vēsturiskās zemes Sēlijas ģerboni"*).

Pamatojoties uz nosauktajiem pamatprincipiem, Valsts Heraldika komisija pieņēma vienbalsīgu lēmumu par sarkanā laukā pretēji pagrieztu ejošu sudraba staltbriedi kā Sēlijas ģerboņa heraldisko aprakstu.

IV

Kurzemes un Zemgales hercogistes ģerbonī vēstures gaitā attēlots gan briedis, gan alnis. Tādējādi tiek saglabāta Sēlijas vēsturiskā un heraldiskā saikne ar Zemgali, tajā pašā laikā četrus līdzšinējos latviešu vēsturisko zemju ģerboņu virknei pievienojas jauns, atšķirīgs simbols, kas veicina Sēlijas kā patstāvīgas latviešu vēsturiskās zemes atpazīstamību, piešķir tai savu vizuālo identitāti.

Lielais dzīvnieks staltbriedis "tīrā" laukā atbilst gan lakoniskajai heraldiskajai valodai, gan principam – heraldiskās figūras vai lieli dzīvnieki kā tēli, kas izmantoti visos četrus līdzšinējos latviešu vēsturisko zemju ģerboņos.

Staltbriedis labi dažādo šo ģerboņu klāstu, un tas, pēc Valsts Heraldikas komisijas ieskata, ar savu staltumu un raksturu būtu piemērots Sēlijai.

Lielo dzīvnieku tēlu izmantošana ģerboņos ir izplatīta parādība. Izvēloties Sēlijas ģerboni, būtiski ir pieturēties pie līdzšinējām Latvijas heraldiskajām tradīcijām, veidojot latviešu vēsturisko zemju ģerboņus. Ģerbonim izvēlētajam dzīvniekam jābūt lieliem, pozitīviem, konkrēto zemi simbolizējošiem. Staltbriedis – stalts, spītīgs, varonīgs un ļoti plaši izplatīts Sēlijā (*sk. Valsts Heraldikas komisijas atzinumu "Par latviešu vēsturiskās zemes Sēlijas ģerboni"*).

Sēlijas ģerboņa autors ir mākslinieks *Mg. hist.* Edgars Sims.

Sēlijas ģerboņa attēls – heraldiskajās krāsās un kontūrziņējums – vienbalsīgi apstiprināts Valsts Heraldikas komisijas 2022. gada 25. maija sēdē.

2. Kāda var būt likuma ietekme uz sabiedrības un tautsaimniecības attīstību

Likumprojekts vērsts uz Latviešu vēsturisko zemju likuma mērķu sasniegšanu, proti, tas veicina Sēlijas kā atsevišķas latviešu vēsturisko zemju iedzīvotāju identitāti un piederību Latvijai, kā arī ir nozīmīgs simbolisks elements Sēlijas kultūrvēsturiskās vides saglabāšanā un turpmākā ilgtspējīgā attīstībā (*sk. Latviešu vēsturisko zemju likuma 1. pantu*).

Likumdevēja lēmums Sēliju noteikt kā atsevišķu latviešu vēsturisko zemi guvis plašu atzinību Sēlijas vietējās kopienās, pašvaldībās un sabiedriskajās organizācijās, kā arī sekmējis dažādu Sēlijas kultūrvēsturiskās vides attīstības projektu virzību (*sk. Sēlijas 10. kongresā 2021. gada 11. septembrī pieņemto rezolūciju "Varam būt droši – Sēlija ir"*). Arī Sēlijas ģerboņa ideju apspriešanā un veidošanā aktīvi līdzdarbojušās Sēlijas vietējās kopienas, pašvaldības un sabiedriskās organizācijas.

Sēlijas ģerboņa apstiprināšana radītu šīs latviešu vēsturiskās zemes identitātes vizuālo atveidojumu un ietvertu to vienotajā Latvijas valsts heraldiskajā sistēmā. Tam būtu nozīmīga simboliska un aksioloģiska nozīme turpmākajā Sēlijas politikā.

Valsts Heraldikas komisijas apstiprinātais Sēlijas ģerbonis guvis pozitīvu novērtējumu Sēlijā (*sk.: Plauka J. Sēlija ar augsti paceltu galvu. Diena, Nr. 106(8851), 2022. gada 2. jūnijs, 5.lpp.*).

3. Kāda var būt likuma ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Likumprojekts nerada papildu ietekmi uz valsts budžeta izdevumu daļu. Tāpat likumprojekts nerada ietekmi uz pašvaldību budžetiem.

4. Kāda var būt likuma ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

Likumprojekts atbilst Latvijas Republikas tiesību sistēmai un Latvijas Republikas Satversmei.

Likumprojekts nepieciešams, lai tajā ietvertu regulējumu saskaņotu ar Satversmes ievadu un Latviešu vēsturisko zemju likumu.

Pēc likumprojekta spēkā stāšanās būs nepieciešams grozījums likuma "Par Latvijas valsts ģerboni" 4. panta trešajā daļā, līdzās Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales ģerbonim minot arī Sēlijas ģerboni. Atbilstoši labai likumdošanas praksei šo tehnisko grozījumu likumā "Par Latvijas valsts ģerboni" varēs veikt tad, kad šis likums tiktu atvērts kādiem saturiskiem grozījumiem (*sk. Tieslietu ministrijas informatīvo ziņojumu "Faktiskā situācija un risinājumi normatīvo aktu skaita samazināšanai"*). Līdz tam brīdim piemērojams šajā likumprojektā ietvertais pārejas noteikums, kas paredz visos gadījumos, kad kādā citā likumā ietverta norāde uz Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales ģerboņu kopu, to piemērot kā norādi uz visu piecu latviešu vēsturisko zemju ģerboņiem.

Pēc šā likumprojekta pieņemšanas un spēkā stāšanās Ministru kabinetam jāveic tā ieviešanai nepieciešamie grozījumi Ministru kabineta 2019. gada 10. decembra noteikumos Nr. 600 "Noteikumi par Latvijas valsts ģerboņa un Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales ģerboņu heraldisko krāsu toņiem un grafiskajiem apzīmējumiem."

5. Kādām Latvijas starptautiskajām saistībām atbilst likumprojekts

Likumprojekts atbilst Latvijas starptautiskajām saistībām.

6. Kādas konsultācijas notikušas, sagatavojot likumprojektu

Likumprojekta izstrādes gaitā notikušas plašas konsultācijas ar Sēlijas vietējām kopienām, pašvaldībām un sabiedriskajām organizācijām. Likumprojektā piedāvāto Sēlijas ģerboni apstiprinājusi Valsts Heraldikas komisija 2022. gada 25. maija sēdē.

Ar idejām par iespējamo risinājumu Sēlijas ģerbonim pēc Latviešu vēsturisko zemju likuma pieņemšanas Valsts Heraldikas komisijā vērsušās gan Sēlijas sabiedriskās organizācijas (Stendera biedrība, biedrība "Kopienu sadarbības tīkls "Sēlijas salas", "Lauku partnerība Sēlija", Sēlijas asociācija), gan pašvaldības (Sēlijas novadu apvienība) (*plašāk sk. Valsts Heraldikas komisijas atzinumu "Par latviešu vēsturiskās zemes Sēlijas ģerboni"*).

Lai apspriestu izskanējušās idejas Sēlijas ģerbonim un Sēlijas ģerboņa tiesisko un heraldisko ietvaru, Valsts prezidenta kanceleja sadarbībā ar Valsts Heraldikas komisiju 2021. gada 6. oktobrī rīkoja atsevišķu darba semināru, kurā piedalījās Sēlijas sabiedrisko organizāciju un pašvaldību pārstāvji (*sk.: Rīgas pili pārrunā priekšlikumus Sēlijas ģerbonim. <https://www.president.lv/lv/jaunums/rigas-pili-parruna-priekslikumus-selijas-gerbonim>*).

Valsts Heraldikas komisija izskanējušās idejas apspriedusi vairākās komisijas sēdēs (2021. gada 18. februārī, 17. martā, 25. aprīlī, 29. jūnijā, 5. augustā, 19. augustā un 2022. gada 6. aprīlī) un apstiprinājusi šajā likumprojektā piedāvāto risinājumu - Sēlijas ģerboņa heraldisko aprakstu (2022. gada 6. aprīlī). Mākslinieka Edgara Sima izstrādāto ģerboņa attēlu heraldiskajās krāsās un kontūrzīmējumu Valsts Heraldikas komisija apstiprina 2022. gada 25. maija sēdē.

Sēlijas ģerbonis prezentēts Sēlijas sabiedrībai Valsts Heraldikas komisijas izbraukuma sēdē 2022. gada 31. maijā Ilūkstē (*sk.: Andris Teikmanis: jaunizveidotais ģerbonis atveido Sēlijas unikalitāti, identitāti un vēsturi. <https://www.president.lv/lv/jaunums/andris-teikmanis-jaunizveidotais-gerbonis-atveido-selijas-unikalitati-identitati-un-vesturi>*).

7. Kā tiks nodrošināta likuma izpilde

Jaunu valsts pārvaldes iestāžu izveidošana nav paredzēta. Likuma izpildi atbilstoši savai kompetencei nodrošinās jau pastāvošās institūcijas.

Valsts prezidents

Egils Levits